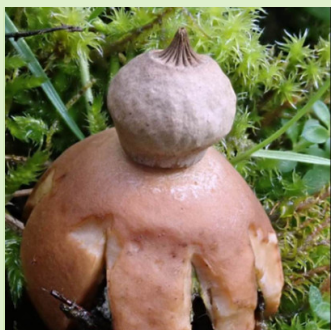

**Beestjes van de maand november:
hooiwagens**

Pagina **2**. Anna Kreffer

**Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie
Kijfhoek en Bierlap**

Pagina **4**. Eke van Batenburg

Purperkoet bij Zevenhuizen

Pagina **5**. Marijke Ammerlaan

En Verder:

- ▶ Boek van de maand..**5**
- ▶ Agenda..**6**
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..**7**

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de Nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen of juist weer wel? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Gewone hooiwagen, *Phalangium opilio*, met bladluis
Foto: Hans van Helden

Beestje van de maand november: hooiwagens

Tekst en foto's:
Anna Kreffer

Hooiwagens vind ik een beetje aparte dieren. In de vegetatie lastig te ontdekken, ze zitten vaak heel stil. Het zijn bolletjes op poten. Ze worden niet graag bekeken lijkt het, want dan komen ze wel in beweging met hun superlange, dunne poten. Ze heten mogelijk hooiwagen omdat ze op de hooiwagens van vroeger lijken, wagens met erg hoge wielen. Mogelijk ook omdat de volwassen hooiwagens vooral in de hooitijd te zien zijn. Een ander dier, een echt insect, de langpootmug, lijkt in de verte wel wat op een hooiwagen. In Engeland heten zowel hooiwagens als langpootmuggen daddy-long-legs. vader-lang-been.

Herkenning

Hooiwagens, Opiliones, zijn geleedpotigen (Arthropoda) en horen bij de spinachtigen (Arachnida). Samen

met zeespinnen, geen echte spinnen, zijn spinachtigen de gifkaak-dragers of Chelicerata. Hooiwagens hebben, als alle spinachtigen, twee ogen op een oogheuvel. Het kopborststuk en achterlijf zijn vergroeid tot één geheel. Ze hebben als monddelen één paar kaken en één paar pootachtige palpen. Ze hebben vier paar lange poten, waarvan het tweede paar het langste is en dient als tast- en reukorgaan. Het lijfje is meest 0,5 cm groot, met de poten erbij 4 tot 6 cm.

Waar te vinden

Hooiwagens zijn landdieren, sommige soorten leven alleen op de bodem en zijn moeilijk te vinden. Anderen leven in struiken, bomen of de kruidlaag, zijn te vinden op muren en onder stenen. Ze houden van schaduwrijke, wat vochtige plekjes. Ze zijn vooral in de nacht actief. Ze zijn min of meer het hele jaar door te vinden en overwinteren vaak als imago. Er komen in Nederland 30 soorten voor. Zuid-Limburg en het rivierengebied zijn het meest soortenrijk. Door klimaatverandering en menselijk handelen zijn er soorten bijgekomen. De rode hooiwagen, *Opilio canestrinii*, lijkt de muurhooiwagen, *Opilio parietinus*, te hebben verdrongen. De laatste is al 20 jaar niet meer gevonden.

Voorjaarshooiwagen, *Rilaena triangularis*. Foto: Hans van Helden

Drietandhooiwagen, *Oligolophus tridens*.
Foto: Anna Kreffer

Rode hooiwagen, *Opilio canestrinii*, kluivend op een pissebed. Foto: Hans van Helden

Leven

Hooiwagens planten zich geslachtelijk voort, er is geen ingewikkelde hofmakerij. Ze hebben inwendige geslachtsorganen, sperma wordt met een penis ingebracht. Het kan zijn dat het mannetje na de paring wordt opgegeten. Vrouwjes zetten eitjes af met een legbuis in de grond, in mos of in schors- of muurspleten, liefst op vochtige plekken. Ze hebben een onvolledige gedaanteverwisseling en maken zeven nimfenstadia door voor ze volwassen zijn. Heel jonge hooiwagens hebben nog geen lange poten en lijken meer op mijten. De cyclus duurt ongeveer een jaar, sommige soorten kunnen tot twee jaar oud worden.

Hooiwagens hebben geurklieren waarmee ze een helder vocht afscheiden, waarschijnlijk

een communicatiemiddel tussen soortgenoten. Als ze zich bedreigd voelen, scheiden ze een melkachtig vocht af met een onaangename smaak en geur. Bij een aanval laten ze één of meer poten vallen om te ontkomen. In het bovenste deel van de poot zit een orgaantje dat de losse poot nog een tijd laat bewegen, om de aanval af te leiden. Op drie poten kunnen ze nog lopen. Na een vervelling hebben ze weer acht poten.

Voedsel en ecologie

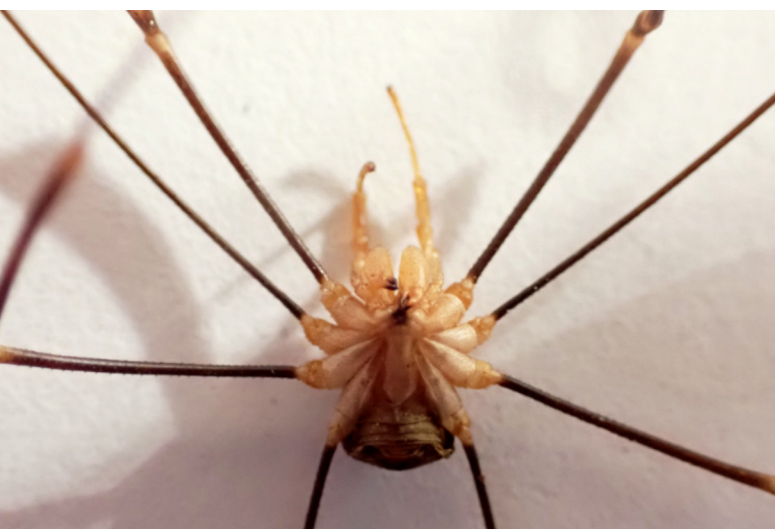
Hooiwagens jagen op ongewervelde dieren, ook andere hooiwagens. Een levende prooi rent een hooiwagen achterna en grijpt de prooi met zijn palpen. Met een verterings-sap maakt hij de prooi vloeibaar en kan deze opzuigen. Ook eten ze dode dieren, uitwerpselen, schimmels en plantaardig materiaal. Enkele bodembewonende soorten eten huisjesslakken.

Door hun voedselkeuze dragen hooiwagens bij aan de kringloop. Zelf worden ze ook door tal van dieren gegeten zoals amfibieën, vogels, andere insecten en zoogdieren.

Gezien? Nieuwsgierig?

Heb je een hooiwagen gezien? Laat het ons weten! Zet je vondst op waarneming.nl Of stuur je foto met de plaats en datum naar onderstaand mailadres.

Wil je er meer over weten of over een ander diertje? We horen het graag: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Buik rode hooiwagen, *Opilio canestrinii*.
Foto: Anna Kreffer

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Kijfhoek en Bierlap

Foto's: Eke van Batenburg

Melkboleet
Suillus granulatus

Verblekende knotszwam
Clavulinopsis luteoalba

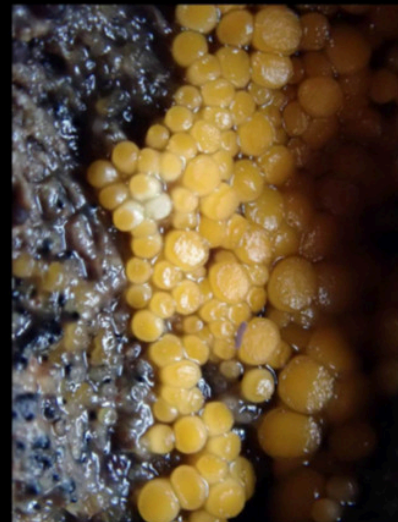
Schotelkluiwzwam
Helvella macropus

Oorlepelzwam
Auriscalpium vulgare

Bleek nestzwammetje
Cyathus olla

Oranje mestzwammetje
Cheilymenia granulata

Bruine aardster
Geastrum elegans

Heideaardster
Geastrum schmidelii

Zandtulpje
Peziza ammophila

Donker hazenoor
Otidea bufonia

Vriendelijke groet.....Eke

Boek van de maand
**Veldgids
Wilde bomen
en struiken**

Nederland en Vlaanderen
ca. 100 wilde soorten
Herkenning autochtone
herkomst planten

Auteurs: Lodewijk van
Kemenade en Bert Maes
Prijs leden € 35,95,
niet-leden € 39,95

Onze wilde bomen en struiken zijn ernstig
bedreigd. Van de ongeveer honderd
inheemse soorten met wilde populaties is
de helft zeldzaam en kwetsbaar. Om dit
groene erfgoed te beschermen is het nodig

wilde / autochtone bomen
en struiken te kunnen
onderscheiden van import.
Deze veldgids helpt bij de
determinatie daarvan. De
gids beschrijft de taxono-
mische kenmerken en bevat
veel verduidelijkende foto's,
ook van de uitheemse soorten
waarmee verwarring kan
optreden.
De auteurs zijn beide specialist
wilde bomen. .

Natuurboeken zijn een fijn cadeau voor
jezelf of familie en vrienden.
Leden van de KNNV krijgen 10% korting.
Bestel via de afdeling: makkelijk, geen
verzendkosten en je steunt de afdeling!
Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl.

Purperkoet bij Zevenhuizen

Tekst en foto's: Marijke Ammerlaan

Afgelopen zaterdag 1 november tijdens onze vogelexcursie in het plas-drasgebied bij Zevenhuizen troffen wij een purperkoet. Het dier is te herkennen aan de zuurstokroze poten en snavel. Het foerageerde tussen de rietstengels. Een andere vogelaar hem zag 'm eerst, na wat speuren zagen wij het ook. Hij zit al sinds half augustus bij Zevenhuizen. Purperkoeten broeden in Zuid-Spanje en Portugal.

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à €0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Ineke Gilbert, 06-44069099, inekegilbert@ziggo.nl

▶ **Zaterdag 15 november Herfstwandeling door groene delen van Den Haag**

We maken een rondwandeling vanaf Madurodam van ongeveer 9 km. We lopen door de Nieuwe Scheveningse bosjes, het Belgisch Park, duinen, Klein Zwitserland en het Hubertuspark met aandacht voor vogels, paddenstoelen, bomen en planten.

Verzamelen: 10 uur op het plein voor Madurodam: George Maduroplein 1, halte tram 9
Er is horeca onderweg.

Organisatie: Ineke Gilbert inekegilbert@ziggo.nl / 06-44069099 en Renée Lankhorst

▶ **Zaterdag 22 november vanaf 10.30 uur Excursie Strandaanspoelsels.**

Startpunt strandopgang Molenslag, Monster.

We zoeken naar aanspoelsels als wier, krabben en kwallen, maar ook schelpen en zwerfafval. We lopen heen langs de zee en terug verderop op het strand. Na afloop bekijken we de vondsten in een strandtent en zoeken ze op in onze veldgidsen. Het duurt bij elkaar ongeveer twee uur.

Info en aanmelden: voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Vrijdag 21 november KNNV inspiratiedag insecten in Woerden.**

Een hele dag met diverse sprekers, kennismaken met insectenwerkgroepen uit het hele land en uitwisselen van kennis, ervaring en ideeën.

▶ **Zaterdag 22 november Dagexcursie Vughtse Lunetten**

Een 10 km lange wandeling (NS-route) van Vught naar 's-Hertogenbosch. De route gaat door bos, langs vennen (Lunetten) en een stukje langs het Drongelenskanaal.

Eventueel kan een stukje worden afgehaakt. Hopelijk vinden we nog paddenstoelen. Er is voldoende horeca.

In verband met mogelijke werkzaamheden langs de route is het nu niet mogelijk een verzameltijd aan te geven. Wil je mee, neem dan contact met ons op. Organisatie: Marijke Ammerlaan 070-3871187 en Mies Eveleens 015-2571535.

▶ **Vrijdag 28 november vanaf 19.30 uur Bestuursvergadering, digitaal.**

Onze vorige vergadering duurde maar kort vanwege internetproblemen. Belangrijk bespreekpunt is onze aanstaande viering van het 125jarig bestaan van de vereniging én onze afdeling.

Informatie: voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 6 december 2025 Winterwandeling door Meijendel**

We maken een rondwandeling van ongeveer 7 km door de vallei Meijendel. We zoeken naar wintergasten. Misschien zien we de grote zaagbek, de krooneend of een nonnetje.

Startpunt: Parkeerplaats Kievitsduin in Wassenaar. Tijdstip: 10 uur. Horeca halverwege.

Organisatie: Marijke Ammerlaan 070-3871187 en Renée Lankhorst 06-38508583

▶ **Maandag 29 december Eindejaars wandeling met na afloop eten in het pannenkoekenrestaurant.**

Gezellig kennismaken en bijpraten met leden van onze vereniging.

Om 10.00 uur verzamelen we bij het Panbos of Pan van Persijn. Bereikbaar met OV en er is parkeergelegenheid.

We wandelen tot 12.00 uur, daarna gaan we naar het pannenkoekenrestaurant er tegenover, 2223 LA 79

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's plus en een verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie.

300-400 Tekens is al mooi, meer mag natuurlijk ook.

Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten

[auteursrechten](#), een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening. Zend jouw foto's apart, met bijschrift naar de redactie, vermeld ook de

maker. Gebruik het bijschrift als naam van de foto.

Gebruik geen appjes om de foto's samen te voegen tot een collage: op plaatjes gemaakt met een app kunnen rechten van de app-makers zitten.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor wetransfer.com/

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ton Huijbregts: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Vacature!

► Natuurbescherming

Niek Joanknecht: tel. 06-387 56 337 / natuurbescherming@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Hilde Küpfer: / bomen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pinster, tel. 06-337 73 176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Kijk voor de agenda met inventarisaties en excursies op de pagina van de [paddenstoelenwerkgroep](#)

► Plantenwerkgroep

Coördinator Vacature: / planten@den-haag.knnv.nl

► Werkgroep Zoetermeer, planten

zoetermeer@den-haag.knnv.nl

► Lichenenwerkgroep

Info: Pieter Drenth: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 11 87 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

Info: Sjoerd Groos: nachtvlinders@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

► Webmaster van onze afdeling

Dick Gerbrands: webmaster@den-haag.knnv.nl

► Dat is 't !